

בית משפט לענייני משפחה בחיפה

ת"ע 14-06-6667 – בקשה לקיום צוואה –
 ת"ע 14-06-6667 – התנגדות המתנגדים 1-4
 ת"ע-14-10-286665 – התנגדות המתנגד 5
 ת"ע 15-11-39777 – בקשה לאישור מכר
 ת"ע-15-11-39757 – בקשה לאישור מכר

5.2.16

בפני כבוד השופטת אלה מירז

בעניין עזבון המנוח

מבקשות

1. ע"י ב"כ עו"ד דורית ענבר סברדליק

2. ע"י ב"כ עו"ד טמיר נאווה

נגד

מתנגדים

1
2
3
4
5
6
7
8

1.
2.

ע"י ב"כ עו"ד א. הופרט

5.

באמצעות אק"ם לאפוטרופסות
ע"י ב"כ עו"ד אורי לאואר

6. האפוטרופוס הכללי מחוז חיפה והצפון

פסק דין

- 9 המבקשת 1 הגישה בקשה לקיום צוואת המנוח _____ ז"ל, צוואה בעדים מיום 29.10.08 .1
- 10 (להלן: "הצוואה"). המנוח אלמן (משנת 1998), עירי, נפטר ביום 18.11.13 בהיותו כבן 90 שנה.
- 11 המנוח ערך צוואה קודמת ביום 9.4.06 (להלן: "הצוואה המוקדמת") היתה בהוראותיה
- 12 האופרטיביות לצוואה. הצוואות נערכו ע"י עו"ד ועדה נוספת עו"ס _____, עובדת בחברת סיעוד
- 13 ומטפלת בקשישים.
- 14 המתנגדים הינם אחייניו של המנוח ושאריו בשרו. .2
- 15 המבקשות היו עובדות של המנוח ואין ביניהם למנוח כל קרבה משפחתית. המבקשות זוכות
- 16 בצוואה.
- 17 המבקשת 1 היתה מכרה של המנוח מאז ילדותה וסייעה לו בחנות. המבקשת 2 עובדת של המנוח
- 18 מאז שנת 1997 .
- 19 המנוח מסביר בסעיף 1 לצוואתו את הצורך בעריכת צוואה זהה נוספת: .3

בית משפט לענייני משפחה בחיפה

ת"ע 14-06-6667 – בקשה לקיום צוואה -
 ת"ע 14-06-6667 - התנגדות המתנגדים 1-4
 ת"ע-14-10-28665 - התנגדות המתנגד 5
 ת"ע 15-11-39777 – בקשה לאישור מכר
 ת"ע-15-11-39757 - בקשה לאישור מכר

- 1 "צוואה זו הינה אותה צוואה שחתמתי עליה ביום 9.4.06 ואני עורך אותה שוב הואיל ואני
 2 חושש כי הוחתמתי תוך כדי הטעיה ע"י הרב ... ועד מטעמו על צוואה אחרת, תוך שהוא
 3 מסר לי כי אני חותם על תרומה של ספר תורה לבית הכנסת."
- 4 המנוח ציווה בצוואה את רכושו באופן הבא :
 5 הדירה בבעלותו- למבקשת 1
 6 דירה שירש מאחיו המנוח- ליורשי אחותו _____ – הוא המתנגד 3.
 7 יתרת הרכוש- 33.3% למבקשת 1, ליורשי אחותו (המתנגד 3) -33.3%
 8 ולמבקשת 2 -33.4%.
- 9 לבקשה הוגשו שתי התנגדויות. האחת של המתנגדים 1-2 והשניה של מתנגד 5.
 10 ההתנגדויות מתבססות על 3 עילות עיקריות :
 11 א. העדר כשירות- מצבו הרפואי של המנוח שפגע בכשרותו להבין את משמעות הצוואה.
 12 ב. השפעה בלתי הוגנת של המבקשת 1 על המנוח.
 13 ג. מעורבות בעריכת הצוואה .
 14 נבחן להלן כל אחת מהעילות.
- 15
 16 **העדר כשירות לצוות**
 17 **טענות הצדדים**
- 18 6. לטענת המתנגדים, המנוח לא הבין טיבו ותוכנו של המסמך עליו חתם. לא היה מודע להיקף רכושו
 19 ולתוצאות עשיית הצוואה. היה חולה בפרקינסון ודמנטי שנים רבות עד שביום 29.6.09 מונתה
 20 הקרן לטיפול בחסויים כאפוטרופא למכירת הדירה שירש. מצבו הרפואי של המנוח נוצל, תוך
 21 שניטל ממנו הרצון החופשי ע"י מי שניהלה את ענייניו הכספיים המבקשת 1. למנוח היו הזיות
 22 וחזיונות כבר בחודש אוקטובר-נובמבר 2007.
 23 המבקשות טוענות כי המנוח היה כשיר לערוך הצוואה והוכחה לכך חוות הדעת שהוגשה של ד"ר
 24 חבר.
- 25
 26 **המסגרת הנומריטיבית**
 27 7. **סעיף 26 לחוק הירושה קובע:**
 28 **"כשרות לצוות**
 29 **צוואה שנעשתה על –ידי קטין או על- ידי מי שהוכרז פסול-דין או שנעשתה בשעה שהמצווה לא**
 30 **ידע להבחין בטיבה של צוואה – בטלה."**
 31 בע"ז (חיפה) 1400/05 מ' ז"ל נ' א', [פורסם בנבו] הובא ניתוח של יסודות הסעיף.

בית משפט לענייני משפחה בחיפה

ת"ע 14-06-6667 – בקשה לקיום צוואה -
 ת"ע 14-06-6667 - התנגדות המתנגדים 4-1
 ת"ע 14-10-286665 - התנגדות המתנגד 5
 ת"ע 15-11-39777 – בקשה לאישור מכר
 ת"ע 15-11-39757 - בקשה לאישור מכר

- 1 הכלל המובא בסעיפים 1 ו-2 לחוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות תשכ"ב-1962, קובע כי כל
 2 אדם כשר לזכויות וחובות מגמר לידתו ועד מותו וכל אדם כשר לפעולות משפטיות ועריכת צוואה
 3 בכללם, זולת אם נשללה או הוגבלה כשרות זו בחוק או בפסק דין. ההגבלה המוטלת על מי שלא ידע
 4 להבחין בטיבה של הצוואה, תלויה במצבו הנפשי, המנטלי והגופני של המצווה בעת עריכת הצוואה,
 5 כאשר נקודת הזמן הרלוונטית הינה מועד החתימה על הצוואה.
 6 ראה: ע"א 7019/94 לפיסקי נ' עמליה דן [פורסם בנבו].
 7 כבוד השופט חשין בע"א 1212/91 קרן ליב"י ואח' נ' פיליציה בינשטוק, [פורסם בנבו] קובע:
 8 "עיקר הוא כושרו של אדם לשפוט כראוי את המציאות הסובבת אותו; יכולתו לגבש כוונה ורצון;
 9 ולבסוף- יכולתו וכוחו לכוון את התנהגותו על פי אותה מציאות ובהתאם לאותה כוונה ולאותו
 10 רצון. הגבלת כשרות תבוא במקום שכושר שיפוטו של אדם נפגם כדי-כך שהחברה רואה צורך
 11 להגן עליו מפני עצמו- מפני מעשיו ומפני מחדליו שמקורם בשיפוט מציאות לקוי- ומפני הזולת,
 12 העשוי לנצל לרעה את רפיסות דעתו ואת כושר שיפוטו הלקוי."
 13 ראה: ש' שוחט "דיני ירושה ועיזבון" הוצאת סדן, תשס"ה-2005, עמ' 98.
 14 להוכחת טענות בעניין מצב נפשי וגופני יש להסתייע בעדות רפואית או אחרת, לפיה על המתנגד
 15 להוכיח שהמצווה לא ידע להבחין בטיבה של הצוואה. לפיכך, צוואה שנעשתה בעת שהמצווה היה
 16 בעל כושר להבחין בטיבה, תהא תקפה גם אם במועד מאוחר יותר ניטל ממנו כושר זה.
 17 ראה: ע"א 5185/93 היועץ המשפטי לממשלה נ' מרום [פורסם בנבו].
 18 ע"א 160/80 בנדל נ' בנדל, פ"ד לה (3) 101.
 19 ת"ע (טבריה) 10-08-41070 מיכאלגשוק ז"ל נ' יעקב וייסמן [פורסם בנבו].
 20 **נטל ההוכחה לקיומה של הגבלה על המצווה**, מוטל על מי שרוצה להבנות ממנה, דהיינו על
 21 המתנגד הטוען לחוסר כושר אבחנה של המצווה. כמות ההוכחה אינה עניין של מה בכך וכדי
 22 לעמוד בנטל זה לא די בהעלאת ספיקות גרידא.
 23 ראה: ע"א 279/87 רבינוביץ נ' קריזל, פ"ד מג (4) 760.
 24 ע"א 142/86 מיכסן נ' מיכסן, פ"ד לה (2) 155.
 25 כיום, לאחר חקיקת חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו, שלילת הכושר לצוות, ובמיוחד בדיעבד,
 26 מאדם שבמהלך חייו לא הוטל ספק בכושרו לעשות כן, אינה עניין של מה בכך, כך שהנטל לסתור
 27 את חזקת הכשרות הבסיסית הזו, לאחר מותו של אדם, הינו כבד ביותר.
 28 ראה: ע"א 5185/93 היועמ"ש נ' מרום.
 29 ע"א 724/87 כלפה נ' גולד, פ"ד מח (1) 2, 31.
 30 המשקל שיינתן לשיקולים אלה ואחרים, משתנה מעניין לעניין על פי נסיבותיו של כל מקרה
 31 ומקרה. די לבית המשפט שישתכנע שהיה בהתנהגות הכוללת של המצווה, בעת עריכת הצוואה
 32 והחתימה עליה, כדי להצביע שהמצווה ידע להבחין בטיבה של צוואה.

בית משפט לענייני משפחה בחיפה

ת"ע 14-06-6667 – בקשה לקיום צוואה -
 ת"ע 14-06-6667 - התנגדות המתנגדים 1-4
 ת"ע-14-10-286665 - התנגדות המתנגד 5
 ת"ע 15-11-39777 – בקשה לאישור מכר
 ת"ע-15-11-39757 - בקשה לאישור מכר

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32

ראה : בע"א 1212/91 קרן ליב"י ואח' נ' פיליציה בינשטוק [פורסם בנבו].
 חשוב להדגיש כי גם הפסיקה הדורשת קיומם של המרכיבים לעיל, על מנת לשלול קיומה של
 מגבלה, אינה מחייבת שהצוואה תיערך בתבונה, או בסבירות, או במידה של הומניות, אלה הם
 עניין לרצונותיו של המצווה.

בת"ע (נצרת) 1120-08 ק.ט. נ' פ.ז. [פורסם בנבו] נקבע כי :
 "הלכה פסוקה היא, כי מומחה רפואי רשאי לבסס חוות דעתו על תוצאות בדיקות שנערכו במועד
 מוקדם יותר על ידי רופאים עמיתים, ולמעשה במקרים רבים אין לו דרך אחרת אלא לנהוג כך
 ו"אין זו אלא דרך עבודה מתבקשת וסבירה"
 ראה: ע"א 245/63 דוד נ' שמרלינג, ע"פ 566/89 מרציאנו נ' מ"י.
 ראוי לציין כי חוק הכשרות מציין אפשרות לקיומה של כשרות מוגבלת.
 ראה: תמ"ש 09-11-32055 אחידב נ' לסקוב [פורסם בנבו] (24.2.15).
 נקודת הזמן הרלבנטית הינה מועד חתימה הצוואה וחומר הראיות צריך להתייחס למועד זה.

מהכלל לפרט

9. בית המשפט מינה ביום 19.5.15 את ד"ר כמומחה למתן חוות דעת לעניין מצבו הרפואי, הנפשי
 והקוגניטיבי של המנוח בעת עריכת שתי הצוואות. ראוי לציין כי המבקשת 1 התנגדה למינוי.
 המומחה בחוות דעתו מיום 9.7.15 (1/ח) קובע בשלב המסקנות :
 "1. קיימת סבירות גבוהה לכך שהמנוח, היה כשיר משפטית במועד הצוואה הראשונה.
 2. במועד החתימה על הצוואה השניה, למרות שלקה בדמנציה ולמרות הליקויים הקוגניטיביים
 שהצריכו, קרוב לוודאי, מינוי אפוטרופוס גם מספר חודשים טרם החתימה (ולא רק ממועד
 הבדיקה) - המנוח היה מסוגל להגיע להחלטות עצמאיות בענייני גוף ורכוש.
 המומחה השיב לשאלות הבהרה בתשובות מיום 31.10.15 (2/ח)
 10. לאחר שמיעת העדויות וחקירת המומחה, שוכנעתי כי המנוח היה כשיר לערוך את הצוואות הן
 בשנת 2006 והן בשנת 2008. כפי שציין המומחה בחוות דעתו, ניתן לחלק בין מצבו של המנוח בעת
 עריכת צוואה משנת 2006 לכשירות "בסבירות גבוהה" לבין מועד חתימת צוואת 2008, המדברת
 על מסוגלות להגיע להחלטות עצמאיות בענייני גוף ורכוש.
 באשר לצוואת 2006, העיד ד"ר, כי לא היו כל ראיות על דמנציה וקיימות ראיות כי המנוח היה
 "צלולי" (עמ' 60). באשר לארוע מיום 25.12.06 המדובר באירוע נקודתי (עמ' 60).

בית משפט לענייני משפחה בחיפה

ת"ע 14-06-6667 – בקשה לקיום צוואה -
ת"ע 14-06-6667 - התנגדות המתנגדים 1-4
ת"ע-14-10-28665 - התנגדות המתנגד 5
ת"ע 15-11-39777 – בקשה לאישור מכר
ת"ע-15-11-39757 - בקשה לאישור מכר

11. גם ניתוח עדויות העדים מעלה מסקנה דומה.
- 1 מעדות המטפלת - ברור כי למנוח לא היתה כל בעיה רפואית במועד החתימה על הצוואה הראשונה
2 ורק מספר חודשים לאחר שהגיעה לישראל (1.8.07) החלה התדרדרות במצבו.
3 עו"ד שערכה את הצוואות העידה כי מצבו היה בהחלט בסדר וכי רק מטעמי זהירות ביקשה את
4 אישור הרופא המטפל. התרשמה כי המנוח מבין (עמ' 26). ההזיות שהיו למנוח תקפו אותו לעיתים
5 וכי "היו פעמים שהמוח שלו עבד טוב" (עמ' 14) ציינה כי היה צלול גם בשנת 2011 (עמ' 14) וכי
6 מצבו השתפר לאחר ששבה מחו"ל בשנת 2008 (עמ' 21).
7 באשר לצוואת 2008, אין מחלוקת כי מצבו היה מורכב יותר מאשר בשנת 2006. עו"ד העידה (בעמ'
8 28 לפרו'):
9
10 המנוח "דיבר לאט, בכבדות, אבל הוא דיבר. היה צריך סבלנות כדי להבין אותו ולהקשיב לו. הוא
11 היה במצב רפואי יותר ירוד מאשר בשנת 2006, ניתן לראות מהחתימה שלו שהיא יותר רועדת,
12 אבל הוא הבין על מה הוא חותם.... כשאני הייתי עם אצלו, בפירוש הוא הבין על מה מדובר. מה
13 המעמד, המעמד נועד בגלל בקשה שלו, הבקשה שלו הייתה מפורשת מאוד, הוא חשב שהחתימו
14 אותו על מסמך אחר, על צוואה אחרת, לעניין הרב שהיה אצלו וביקר אצלו. זאת הסיבה שהוא
15 ביקש."
16 גם העדה - עדת הצוואה השניה, העידה כי המנוח היה "צלול" למרות שהיה "תשוש פיזית" (עמ'
17 45). (בעמ' 47 לפרו):
18 "הוא הבין מה שהוקרא שם והתרשמתי שמדובר באדם צלול כי הוא ניהל איתה שיחה "
19
20 ד"ר - העיד כי הליקויים הקוגניטיביים, אינם שוללים את היכולת להחליט למי המנוח ביקש
21 לצוות. יש להבחין, לדעת ד"ר חבר, בין העדר יכולת לטפל בעניינים, לאפשרות להביע דעה. ציין
22 כי בדיקת ינואר 2009 בה קיבל המנוח 8 נקודות במבחן מינימנטל אינה מלמדת על מצבו במועד
23 עריכת הצוואה. ד"ר ... מציין בעדותו כי באפריל 2009 המנוח כבר צבר 20 נקודות מתוך 30 (עמ'
24 58). למרות שהמנוח היה דמנטי (עמ' 63) הבחין ד"ר חבר בין ליקויים בדרגה גבוהה, עד כדי העדר
25 כשרות משפטית, לבין מצב בו היה המנוח בכשירות להחליט למי להוריש. העיד כי לא היתה עדות
26 לפגיעה מנטאלית (עמ' 59).
27 הרב ... העיד כי "הראש עבד" (עמ' 116) "חצי שנה לפני שהוא נפטר באו לדבר איתו מבית הכנסת
28 על תרומה והוא היה מאוד צלול" (עמ' 118) "מבחינה שהוא ידע על מה הוא מדבר, ידע לשאול
29 שאלות ולענות תשובות".
30 באשר לדו"ח המל"ל מיום 5.4.07, שוכנעתי כי האמור בו נעשה על מנת לקבל סיוע מהמל"ל וכי
31 הדברים נכתבו בהקצנה כפי שהעיד ד"ר (עמ' 70) וכפי שהעיד הרב ..., כי המנוח ידע להעמיד
32 פנים "כשהוא רצה לקבל תמיכה או עזרה, אם הוא היה צריך להפוך את עצמו לנרדם או מנותק
33 הוא ידע לעשות זאת בצורה לא נורמאלית" (עמ' 119). הדברים מקבלים תימוכין גם מהמבקשת ...

בית משפט לענייני משפחה בחיפה

ת"ע 14-06-6667 – בקשה לקיום צוואה-
ת"ע 14-06-6667 – התנגדות המתנגדים 1-4
ת"ע-14-10-286665 – התנגדות המתנגד 5
ת"ע 15-11-39777 – בקשה לאישור מכר
ת"ע-15-11-39757 – בקשה לאישור מכר

1 העידה כי המנוח היה שחקן "יותר טוב מרבקה מיכאלי" (עמ' 143) כן העידה כי מה שצוטט
2 מפיה למל"ל היה במטרה "רצינו שיתנו לו יותר שעות של מל"ל, ככה הוא ישלם פחות ויקבל את
3 העזרה של המל"ל, הם קשים מאוד לקבל עזרה." (עמ' 143). ראוי לציין כי המנוח אף קיבל
4 בבדיקת מינימנטל 20 מתוך 30 בבדיקה מחודש אפריל 2009 לאחר עריכת שתי הצוואות.
5 12. לפיכך מכל העדויות וחוות דעת המומחה עולה, כי המנוח היה כשיר לערוך את צוואת 2008
6 במיוחד על רקע העובדה כי המדובר ברצון "לשכפל" את צוואת 2006, כצעד מניעתי לחלוקה אחרת
7 של העזבון. צוואת 2006 נערכה כאשר המנוח מצוי בכשירות מלאה לערוך את הצוואה ולפיכך
8 הריני דוחה את הטענה בדבר העדר כשירות לערוך את צוואת 2008.

9
10 **השפעה בלתי הוגנת**
11 13. **לטענת המתנגדים**, המבקשת 1 השפיעה השפעה בלתי הוגנת על המנוח באופן שניטל רצונו
12 החופשי תוך ניצול מצבו ומצוקתו. פטירת אחיו של המנוח השפיעה עליו קשות, היה במצב דכאוני
13 ובודד ללא בני משפחה.
14 **המבקשת 1**, דוחה טענה להשפעה בלתי הוגנת. לדבריה המנוח היה בעל מכולת, למנוח היתה
15 מטפלת צמודה, המנוח היה בקשר עם אנשים אחרים. היתה למנוח כבת וגם אחיה שנרצח היה בן
16 בית אצל המנוח. **המבקשת 2**, הוסיפה כי תלות פיזית כחולה פרקינסון, אינה שוללת את עצמאותו
17 השכלית וההכרתית של המנוח. גם כאשר המטפלת יצאה לחופשה היתה מטפלת אחרת שהחליפה
18 אותה. המנוח היה בקשר עם לקוחות, רופא המשפחה, רבנים ושכנים.

19
20 **המסגרת הנורמטיבית**
21 14. כלל גדול הוא בדיני הירושה כי "מצווה לקיים דברי המת" (בבלי, כ"טין י"ד ע"ב) אם כי יהיו
22 מקרים בהם צוואה תבטל כאשר מוכח כי לא נערכה מתוך רצון חופשי של המצווה.
23 **ראה: ע"א 5185/93 היועץ המשפטי לממשלה נ' מרום [פורסם בנבו].**
24 **ת"ע (טבריה) 10-02-4793 א.ז. ז"ל נ' א.ז. [פורסם בנבו].**
25 סעיף 30 (א) לחוק הירושה, תשכ"ה-1965 הקובע:
26 " הוראת צוואה שנעשתה מחמת אונס, איום, השפעה בלתי הוגנת, תחבולה או תרמית - בטלה."
27 ההשפעה הבלתי הוגנת אמורה לבוא לידי ביטוי בצוואה אותה מבקשים לקיים, מתוך תהיה
28 שמא תוכן הצוואה אינו משקף את רצון המנוח.
29 נטל ההוכחה לקיומה של השפעה בלתי הוגנת מוטל על הטוען לקיומה דהיינו על המתנגדים.
30 **ראה: ע"א 245/85 אנגלמן נ' קליין.**
31 כל ספק בעניין זה פועל לטובתו של מבקש הקיום. כמות הראיות שתידרש לעניין זה הינה
32 משמעותית. **ראה: ע"א 3828/98 מיכשווילי נ' מיכשווילי [פורסם בנבו].**

בית משפט לענייני משפחה בחיפה

ת"ע 14-06-6667 – בקשה לקיום צוואה -
ת"ע 14-06-6667 – התנגדות המתנגדים 1-4
ת"ע-14-10-286665 – התנגדות המתנגד 5
ת"ע 15-11-39777 – בקשה לאישור מכר
ת"ע-15-11-39757 – בקשה לאישור מכר

1 כידוע, חשש לקיומה של ההשפעה הבלתי הוגנת והעלאת סברות וחשדות בעלמא, תוך הסתמכות
2 כאמור על העובדה שנושלו יורשים לטובת זוכים אחרים, אין בהם כדי להביא לבטלותה של
3 הצוואה מטעם זה.

4 ראה: ע"א 53/88 מנלה נ' ברנדווין, פ"ד מו (1) 48, 51).

5 בית המשפט יכבד את רצון המנוח כפי שמתבטא בצוואה ובלבד שמדובר ברצון אמיתי ובלתי
6 תלוי.

7 ראוי לציין, כי לא קיומה של ההשפעה פוסל את הצוואה, אלא קיומו של יסוד בלתי הוגן שעיקרו
8 ניצול תלותו או חולשתו של המצווה. מעבר להוכחת קיומה של השפעה ברמה העובדתית, על
9 ביהמ"ש להשתכנע, מנסיבותיה של אותה השפעה, בקיומו של אותו מרכיב בלתי הוגן בה, וכי
10 הצוואה היתה פועל יוצא של אותו מרכיב.

11

12 **יישום מבחני הפסיקה להשפעה בלתי הוגנת**

13 15. המבחנים לעניין קיום השפעה בלתי הוגנת נקבעו בדנ"א 1516/95 - דינה מרום נ' היועץ המשפטי
14 לממשלה, [פורסם בבנו] (1998). נקבעו מבחנים לבדיקת התלות שנוצרה בין הנהנה למצווה והאם
15 היתה בעוצמה מספיקה להקמת חזקה בדבר קיומה של השפעה בלתי הוגנת במועד עריכת
16 הצוואה.

17 להלן ארבעת המבחנים העיקריים ויישומם במקרה הנידון.

18 16. מבחן העצמאות של המצווה – ככל שהמצווה היה יותר עצמאי, תתחזק נטיית ביהמ"ש לשלול
19 קיומה של תלות מקיפה ויסודית של המצווה בנהנה. הדגש הוא על התלות המנטאלית המחפה
20 על תלות פיזית.

21 אין מחלוקת כי בשל מחלת הפרקינסון המנוח היה בעלת תלות גדולה בזולת והדברים אושרו ע"י
22 המומחה ד"ר חבר(עמ' 65). אם כי ככל שהייתה החמרה היתה זאת תלות גופנית, כאשר המנוח
23 נזקק להשגחה ולסיעוד 24 שעות ביממה. למנוח היו קשיים בתפקוד היומיומי, בהלבשה (עמ' 66).
24 עם זאת כפי שצויין מבחינה מנטאלית חשיבתו של המנוח לא נפגעה וכפי שהעיד ד"ר חבר(בעמ'
25 59): "בשלב של חתימה על הצוואה השנייה לא ראיתי עדות לכך שהוא לא כשיר, מה שנאמר
26 על פרקינסון זה נכון אבל לא במקרה הזה, לא הייתה עדות שהפרקינסון פגע ביכולת
27 המנטאלית."

28 ד"ר ... העיד (בעמ' 63):

29 "למנוח היה ליקוי קוגניטיבי אבל הליקוי הזה כפי שראיתי במסמכים לא היה בדרגה כזו ולא
30 היו לי מספיק ראיות לקבוע שהוא לא היה כשיר בזמן החתימה על הצוואה."

31 לענין צוואת 2006 ברי כי לא היו כל ראיות על דמנציה. רופא המשפחה אף מציין כי המנוח היה
32 "צלולי" (עמ' 60) ד"ר חבר העיד כי רופא המשפחה היה עקבי באשר לצלילותו של המנוח.

בית משפט לענייני משפחה בחיפה

ת"ע 14-06-6667 – בקשה לקיום צוואה -
 ת"ע 14-06-6667 – התנגדות המתנגדים 1-4
 ת"ע 14-10-286665 – התנגדות המתנגד 5
 ת"ע 15-11-39777 – בקשה לאישור מכר
 ת"ע 15-11-39757 – בקשה לאישור מכר

1 מכל המקובץ עולה כי למרות התלות הפיזית המנוח לא היה תלוי מבחינה מנטאלית.

2

3 מבחן התלות והסיוע שנתן הנהנה למצווה- יש חשיבות לשאלה אם הנהנית היתה היחידה .17

4 שסייעה למצווה בכל צרכיו, או שהיו גם אחרים שסייעו בעניין זה. נקבע בפסק דין מרום כי :

5 "הדעת נותנת שכאשר אנשים אחדים חולקים ביניהם את מטלות הסיוע, מידת תלותו של

6 המצווה בכל אחד מהם היא, מטבעה, יותר קטנה, ומתמעט החשש להיווצרות תלות העלולה

7 להוות פתח להשפעה בלתי הוגנת."

8 כאמור במקרה דנן הקושי של המנוח התבטא בפן הפיזי שסופק וטופל ע"י אחרים. כך למשל

9 למנוח היו מטפלות צמודות. העידה כי טיפלה במנוח 6 שנים ו-3 חודשים 24 שעות

10 ביממה 7 ימים בשבוע (עמ' 9).

11 המבקשת 1 סייעה למנוח בענייני הכספים והתשלומים (חשמל , מים , טלפון וערכה קניות

12 למנוח- ראה עמ' 10 לפרו') עם זאת המטפלת... העידה כי המבקשת 1 הגיעה למנוח 3 פעמים

13 בחודש בלבד. מלבד טיפלה במנוח גם.... (עמ' 12). גם הרב... העיד כי פעל בשליחות המנוח

14 לטפל בדמי החכירה למינהל (עמ' 86). כן העיד כי גם האחייך

15 המסקנה בעולה מהנסיבות והעדויות, כי הגם שלא ניתן להפחית מהתרומה והסיוע של

16 המבקשת 1, גם אחרים טיפלו במנוח בוודאי בפן הפיזי המצומצם ע"י מטפלות זרות אולם גם

17 בעניינים אחרים נעזר באנשים נוספים.

18

19 מבחן הקשר עם בני משפחה אחרים - ככל שהניתוק גדול יותר, כך תתחזק ההנחה שהמצווה .18

20 היה תלוי בנהנית.

21 לא שוכנעתי כי המנוח היה מנותק ממוג עם אנשים אחרים. אומנם מלבד האחייך.... יתר בני

22 המשפחה לא היו בקשר רציף עימו מלבד 3-4 פעמים בשנה(בעמ' 148 ראה עדות ... כי אימא של

23 ... , היו באים לבקר את המנוח- (עמ' 16) וכן ראה עדות הרב ... על אחות המנוח שהיתה מרבה

24 לבקר- (עמ' 78 לפרו'). אף העיד על שיחות טלפון עם המנוח(עמ' 62-61). המנוח בא במגע עם

25 אנשים אחרים. למשל המטפלות -.... (עמ' 16, 65-64), המנוח ישב בתנות והיה בקשר עם ציבור

26 הלקוחות לפחות עד חודש דצמבר 2008.

27 המנוח היה בקשר עם ד"ר מקופת החולים הסמוכה והיה מבקרו בחנות(עמ' 67). המנוח היה

28 מבלה "זמן איכות" עם ... (עמ' 142).

29 מכל המקובץ לא ניתן לקבוע כי המנוח היה מנותק מאנשים אחרים או כי היה מבודד.

30

בית משפט לענייני משפחה בחיפה

ת"ע 14-06-6667 – בקשה לקיום צוואה -
ת"ע 14-06-6667 - התנגדות המתנגדים 1-4
ת"ע-14-10-286665 - התנגדות המתנגד 5
ת"ע 15-11-39777 – בקשה לאישור מכר
ת"ע-15-11-39757 - בקשה לאישור מכר

19. מבחן נסיבות עריכת הצוואה -בדיקת הנסיבות הספציפיות של עריכת הצוואה ומידת מעורבות הנהנית בעריכתה. ככל שמעורבותה גדולה יותר, אך עדיין לא נכנסת בגדר סעיף 35 לחוק הירושה, כך תגדל הנטייה להניח שהמצווה היה תלוי בנהנה. במבחן זה בוחנים גם את הגיונה של הצוואה. כבר בראשית הדיון ראוי לציין כי המבקשת 1 העידה כי לא ידעה על הצוואה שערך המנוח עד הפטירה (עמ' 127). עם זאת הודתה (בעמ' 138 לפרו'), כי ידעה על הצוואה כשהמנוח חשד שהרב החתים אותו במרמה, אולם ללא ידיעת פרטי הצוואה (עמ' 138). העדות כי לא ידעה על הצוואה עד הפטירה תמוה, גם לאור דברי הפק"ס בתיק אפוטרופסות 15077-02-09 מיום 4.11.09. יחד עם זאת לא שוכנעתי כי המבקשת היתה מעורבת בעריכת הצוואה (וראה דיון בפירוט רב בחלק בדבר מעורבות בעריכת הצוואה להלן).
- 10 אין מחלוקת כי המבקשת 2, תמר, לא ידעה על הצוואה (ראה עדות האחייין..... בעמ' 58).
- 11 עו"ד ... העידה כי עריכת הצוואה בשנת 2008 באה מהמנוח שחשב שהחתימו אותו על מסמך אחר(עמ' 28) ובעמ' 30 :
- 12 "בשנת 2008 הצוואה במהות שלה היא בדיוק אותה צוואה כמו ב-2006, הסיבה שבגללה נחתמה צוואה היא החשש שהוא הביע בעניין זה שהחתימו אותו על משהו אחר, מסמך אחר. יכול להיות שאם הייתי בסיטואציה שזאת הפעם הראשונה שאני מחתימה בן אדם על צוואה... גם פה ביקשתי אישורים מרופא המשפחה מבחינת נוהג כשאני מחתימה על צוואה."
- 13 ... עדת הצוואה העידה כי המנוח רצה לאמת את הצוואה הראשונה (עמ' 52).
- 14 המבקשת 1 העידה "כי עורכת הדין בפעם הראשונה התקשרה לשאול את הכתובת, הסברתי לה את הדרך ולא נשארתי שם. זה הכל" (עמ' 128) וכן "היא נסעה אחרי הראיתי לה את הדרך"(עמ' 128).
- 15 צוואת 2008 הינה אישור צוואת 2006 ולפיכך לא ארכה זמן רב (עדות עו"ד בעמ' 38 ועדות .. בעמ' 46) עדת הצוואה העידה כי המנוח חיכה לעו"ד ... (עמ' 49).
20. לענין הגיונה של הצוואה - המנוח ציווה את עזבונו ל-3 האנשים ששמרו עימו על קשר רציף וסייעו לו ובהם המבקשות והאחות, בידעה כי האחייין ירש את חלקה. העובדה כי היה סכסוך בין המבקשות מלמד כי המבקשת 1 לא יכולה היתה להשפיע על המנוח לנשל את המבקשת 2, בשל הגשת התביעה לפיצויי פיטורין שהגישה (עמ' 11 לפרו')
- 21 המבקשת העידה (בעמ' 3 לפרו') כי עבדה במכולת ועזרה למנוח מגיל 9 במשך 31 שנים. המבקשת העידה (בעמ' 3 לפרו') :
- 22 "הייתי כמו הבת שלו, הוא היה מביא לי דברים מהמכולת, הוא היה מביא לי מפתח למכולת כדי שאקח מה שאני רוצה לקחת. המכולת שלו היתה בעתלית...אחי נהרג בפיגוע בצבא ולאורך כל הדרך הקשר ביננו התחזק, זה היה ביולי 1991, אחי עבד אצל אחיו....כשאשתו עברה ניתוח מי

בית משפט לענייני משפחה בחיפה

ת"ע 14-06-6667 – בקשה לקיום צוואה-
 ת"ע 14-06-6667 – התנגדות המתנגדים 1-4
 ת"ע-14-10-28665 – התנגדות המתנגד 5
 ת"ע 15-11-39777 – בקשה לאישור מכר
 ת"ע-15-11-39757 – בקשה לאישור מכר

- 1 שהיה איתה בביה"ח זאת אני ואני גם הייתי איתו בלילות, כשאחיו הקצב נפטר למשך תקופה
 2 של 3-4 חודשים ישנתי על כורסה אצלו אז שהבאתי לו פלפינית שתדאג לו, זה היה בערך ב-
 3 2006, הייתי חייבת שתהיה מישהי שתישן אצלו, כדי שיהיה רגוע וזו אותה עובדת שהייתי איתו
 4 כל הזמן..".
- 5 הגם שלא מדובר בבת משפחה, האחייך..... אישר כי הקשר בין המנוח למבקשת 1 החל לפני 30 שנה
 6 וכי בבית המוח לא תלויות תמונות מלבד אחת גדולה של...המבקשת 1 (עמ' 58) כאשר תמונות
 7 שלו מוצנעות במזנון. ראוי לציין כי העזרה שקיבל המנוח מהמבקשת החל עוד בתקופת אימה....
 8 ז"ל(עמ' 83).
- 9 **המטפלת.... העידה על העזרה של...., שבאה לבקר את המנוח (עמ' 19). גם הרב... העיד (בעמ' 83**
 10 **לפרו):**
- 11 **"היתה תקופה טובה שרק היא טיפלה בו...בוודאי שהיה גמול בין מטופל למטפל. הוא בן אדם**
 12 **עם לב וגם היא בן אדם עם לב. היא טיפלה בו גם אחרי פטירתו של..., באופן בלעדי"(עמ' 83).**
- 13 הרב העיד כי המנוח אמר לו שהיא מטפלת בו טוב.
 14 באשר לאי העדת החסוי, העיד הרב.. כי המנוח התבייש בו וכמעט לא היה איתו בקשר (עמ' 118).
 15 המבקשת 1, העידה כי המנוח תמיד אמר כי לחסוי.. יש את הבית של אבא שלו (עמ' 129).
- 16 **מכל המקובץ עולה כי לא התקיים מבחן תלות של המנוח במבקשת 1, המלמד על השפעה בלתי**
 17 **הוגנת.... עצמה העידה כי כאשר אמרה למנוח שיש צוואה אחרת מ... (עמ' 13), המנוח לא פעל**
 18 **לשנות את הצוואה. יתרה מזאת המנוח הקפיד שלא לומר דבר על צוואת 2006 לרב.... (עמ' 83).**
- 19 **באשר לרב..., ייתכן ועדותו מושפעת מהעובדה כי מודר וכפי שהעיד (בעמ' 83 לפרו):**
 20 **"... הייתה יכולה לקורא לי ולהגיד- חלק הוא רוצה לתת לי, אני מטפלת בו, וחלק לפה ולשם,**
 21 **אבל כשזה נעשה בצורה כזו שרק היא והוא והיא הביאה את אותו עו"ד ולא הביאה עו"ד**
 22 **מקומי...קצת מוזר".**
- 23 גם הסכסוך בין המבקשות עצמן לא הביא לנישולה של המבקשת 2, דבר המצביע כי הצוואות
 24 משקפות את רצונו של המנוח. איני מקבלת את עדות השמיעה של העדה..., לגבי רצונו של המנוח
 25 (עמ' 12).
- 26 המתנגדים לא הצליחו להוכיח את ההשפעה הבלתי הוגנת של המבקשת 1 ולפיכך הריני דוחה
 27 הטענה בדבר השפעה בלתי הוגנת.
 28
- 29 **מעורבות בעריכת הצוואה**
- 30 **לטענת המתנגדים, המבקשת 1 היתה מעורבת בעריכת הצוואה. העבירה לעו"ד את שכ"ט עבור**
 31 **עריכת הצוואה, הנחתה את עורכת הדין כיצד להגיע למנוח. היתה נוכחת בעת עריכת הצוואה,**
 32 **הוציאה אישורים רפואיים למנוח, שלא היו במועד עריכת הצוואה.**

בית משפט לענייני משפחה בחיפה

ת"ע 14-06-6667 – בקשה לקיום צוואה-
 ת"ע 14-06-6667 – התנגדות המתנגדים 1-4
 ת"ע-14-10-286665 – התנגדות המתנגד 5
 ת"ע 15-11-39777 – בקשה לאישור מכר
 ת"ע-15-11-39757 – בקשה לאישור מכר

1 המנוח קיבל צוואה מן המוכן עליה הוחתם. המנוח לא יכול היה לתת פרטי גוש וחלקה. המנוח לא
 2 ביקר במשרד עורכת הדין ולא היתה פגישת הכנה.
 3 מנגד טוענות המבקשות כי המבקשת 1 לא נכחה בבית במועד חתימת שתי הצוואות וכי עו"ד ...
 4 ועדת הצוואה..., הינן עדות אובייקטיביות וניטרליות.
 5

המסגרת הנורמטיבית

23. סעיף 35 לחוק הירושה קובע:

8 "הוראת צוואה, פרט לצוואה בעל-פה, המזכה את מי שערך אותה או היה עד לעשייתה או לקח
 9 באופן אחר חלק בעריכתה, והוראת צוואה המזכה בן-זוגו של אחד מאלה - בטלה."
 10 ביסוד הוראת סעיף 35 לחוק הירושה מונחת חזקה חלוטה בדבר קיומה של השפעה בלתי הוגנת.
 11 הסעיף קובע שלושה מצבים חלופיים בהם תיפסל הצוואה בגין מעורבות הזוכה בעריכתה, ואלו
 12 הם: הוראת הצוואה מזכה מי שערך אותה, הוראת צוואה מזכה מי שהיה עד לעשייתה, הוראת
 13 הצוואה מזכה את מי שלקח באופן אחר חלק בעריכתה.
 14 בע"א 6486/98 מופק בטו נ' סאמי בוטו [פורסם בנבו] נקבע:
 15 "החוק יוצר הנחה חלוטה, כי מי שלקח חלק בעריכת הצוואה השפיע שלא כדין על המצווה.
 16 חזקה זו אין לסתור אף לא בהבאת ראיות המלמדות כי שלבים אחרים בהליך היווצרותה של
 17 הצוואה היו נקיים מפגם. העובדה שהנהנה על פי הצוואה לא ערך אותה והעובדה שלא היה עד
 18 לעשייתה, עשויים להעיד על כך שהוראת הצוואה ניתנה בסופו של יום מרצון חופשי, אולם אם
 19 'לקח הוא חלק בעריכתה באופן אחר, אין תוקף להוראה המזכה אותו- אפילו היתה זו הוראת
 20 אמת".

21 ההלכה קבעה, כי לאור תוצאותיו הקשות של הסעיף, יש ליתן לו פרשנות דוקנית ומצמצמת.
 22 תוצאותיו של הסעיף קשות, שכן יש בו כדי לשלול כל שיקול דעת שיפוטי בשאלה, האם ליתן
 23 תוקף לצוואה, מקום שהנסיבות מעידות על כך, כי אף שהנהנה נטל חלק בעריכת הצוואה הוא
 24 לא השפיע שלא כדין על המצווה.

25 ראה: ת"ע (טבריה) 10-02-4793 א.ז. ז"ל נ' א.ז. ואח' [פורסם בנבו]

26 בב"מ 1801/16 פלוני נ' פלוני [פורסם בנבו] (30.3.16) קובע כב' השופט רובינשטיין:

27 "סעיף זה קובע, כי העונה על אחת משלוש החלופות המצויות בו גורם לבטלות הוראה לטובתו
 28 הקיימת בצוואה, זאת גם אם יוכיח שלא התקיימה השפעה בלתי הוגנת על המצווה. החוק
 29 מקים חזקה חלוטה לפיה מי שהתערב בעריכת הצוואה או לקח חלק בעריכתה מוחזק כמשפיע
 30 שלא כדין על המצווה"

31 ובהמשך מצביע על ההתפתחות לפיה-

בית משפט לענייני משפחה בחיפה

ת"ע 14-06-6667 – בקשה לקיום צוואה -
ת"ע 14-06-6667 – התנגדות המתנגדים 1-4
ת"ע-14-10-28665 – התנגדות המתנגד 5
ת"ע 15-11-39777 – בקשה לאישור מכר
ת"ע-15-11-39757 – בקשה לאישור מכר

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32

כאמור המבקשת 1 נכחה מחוץ לבית בצוואת 2006(עמ' 27, 34). המבקשת העידה כי "היתה פעם אחת שהראיתי להן את הדרך וזהו, הם לא באו איתי, היא נסעה אחריי" (עמ' 138. באשר לצוואת 2008 עו"ד ... העידה (בעמ' 28 לפרו'):

"בצוואה של 2008 זה לא היה הפנייה שלו, זה היה..... שסיפרה לי – הוא סיפר לי כך וכך הוא חושש כך וכך, הגעתי במועד מסוים בשעות אחה"צ ודיברתי איתו ורציתי להבין מה העניין שהיה אצלו הרב והוא חשש וממה הוא חשש, אני חושבת שדיברתי איתו... ש.את באת אליו עם צוואה מוכנה? ת.בוודאי.

ש.וזה נוסח שאת הכנת לקריאה טל'? ת.נכון.

ש.ז"א שלא שוחחת איתו לפני שהגעת לביתו להחתיים אותו? ת.לא יודעת, אני לא זוכרת. "

עו"ד ... אף העידה על הצורך באישור רפואי עם ... (עמ' 30).

... אומנם היתה בבית והכניסה את עו"ד עו"ד ... העידה (בעמ' 34 לפרו'):

"יכול להיות שהיא הייתה אצל מנדל באותו יום, אם אני זוכרת נכון היא יצאה לקראתי או פתחה לי את הדלת, ראיתי אותה שם, היא הייתה והלכה. זה מה שאני זוכרת, לא נשארה איתנו. אני יודעת שהיא לא אמורה להיות במועד ההחתמה מן הסתם."

.. העידה כי בפעם השניה "יחד איתנו הגיעה ... ושמה את הקניות וחייכנו שהיא תצא ואז נשארנו רק אנחנו"(עמ' 44).

המבקשת לכאורה הזמינה את עו"ד ... לבית המנוח, אך לא נכחה במעמד עריכת הצוואה. גם בצוואה השניה הצוואה הוקראה למנוח. ... העידה בעמ' 46: "יכול להיות שהוא קרא, אני זוכרת שהוא אמר ל..- אני סומך עלייך ו... אמרה- לא אני רוצה להקריא לך, גם בפעם השניה היא התעקשה להקריא לו."

העובדה כי מדובר "בשכפול" צוואת 2006, כאשר המנוח חותם על הצוואה שהוקראה בפניו, כאשר המניע לעריכת הצוואה מופיע בראש הצוואה, מנתק כל קשר של המבקשת 1 מעריכת הצוואה, שלא היה בה כדי לשנות מרצון המנוח באשר לחלוקת עזבונו. הצוואה הוכשרה ע"י פעולת עו"ד המבקשת 1 לא נכחה בבית בעת עריכת צוואת 2008, כאשר תוכן הצוואה הוקרא למנוח שחתם על הצוואה מרצונו ובהיותו כשיר לעשות זאת.

מכל המקובץ לעיל לא שוכנעתי כי המבקשת היתה מעורבת בעריכת הצוואה וגם טענה זאת נדחית.

בית משפט לענייני משפחה בחיפה

ת"ע 6667-06-14 - בקשה לקיום צוואה -
ת"ע 6667-06-14 - התנגדות המתנגדים 1-4
ת"ע-14-10-286665 - התנגדות המתנגד 5
ת"ע 39777-11-15 - בקשה לאישור מכר
ת"ע-15-11-39757 - בקשה לאישור מכר

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14

15
16
17
18

לסיכום

25. מכל המקובץ ולאחר ששקלתי את הדברים התנגדויות המתנגדים נדחות.
26. ניתן צו לקיום צוואת המנוח מיום 29.10.08.
תע 39777-11-15 ייסגר בהתאם לפסיקתא שנחתמה ביום 11.2.16.
תע 39757-11-15 ייסגר בהתאם לפסיקתא שנחתמה ביום 31.1.16.
27. המתנגדים ישאו בהוצאות המבקשות ושכ"ט עו"ד בסך 20,000 ₪ כולל מע"מ.
28. המזכירות תמציא פסק הדין לצדדים ותסגור התיקים שבכותר.
ניתן לפירסום בהשמטת פרטים מזהים.

ניתן היום, ח' שבט תשע"ז, 04 פברואר 2017, בהעדר הצדדים.

אלה מירז, שופטת